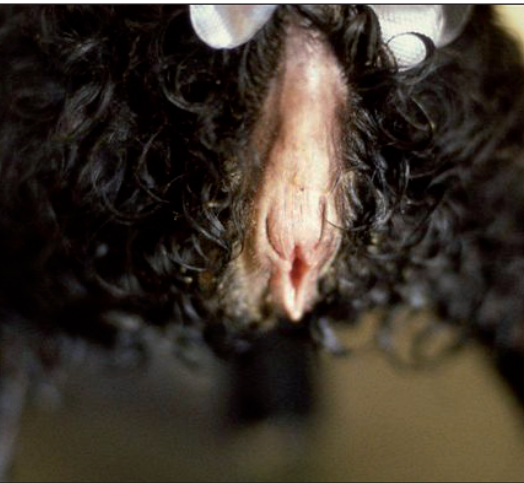

Aktuellt från Fårhälsovården

Missbildningar hos lamm

Missbildningar kan orsakas av arv, miljö eller smittämnen. Inåtrullat ögonlock, som beskrevs i förra numret av Fårkötsel, är den vanligaste missbildningen hos får men flera andra defekter rapporteras i Elitlamm. Någon heltäckande bild är svår att ge men här följer en beskrivning av några av de missbildningar vi ser.

Lamm med sluten ändtarm, atresia ani. Ett sådant lamm ska avlivas om inte ett veterinärt ingrepp görs. Foto: Kalle Hammarberg

Missbildningar i ändtarmen

Ändtarmsmissbildning. Det finns två varianter av denna defekt nämligen avsaknad av ändtarmsöppning (atresia ani) eller avsaknad av del av ändtarm och öppning (atresia ani et recti). I båda fall kan inte lammen defekera, lammet krystrar men det kommer ingenting. Det första levnadsdygnet eller dygnet uppträder lammen ofta helt normalt. Därefter får de koliksymtom och till slut dör de av förstoppningen. Om det buktar ut vid ändtarmsöppningen vet man att det bara är öppningen som saknas och det går att operera även om det inte är en vanlig åtgärd i Sverige. Om öppningen saknas men ingen utbuktning finns inom något dygn så ska lammet omedelbart avlivas. Detta gäller även gällar lamm som har utbuktningen men som inte opereras.

En Pseudohermafrodit har en typ av könskörtlar invärtes och avvikande yttre könsorgan. Ett exempel är tacklamm med testiklar invärtes och slida utvärtes och förstörd klitoris, som gör att de "kissar uppåt" och har baggbeteende. Foto: Claes af Ugglas

Missbildningar i könsorganen

Kryptorchism, en eller båda testiklar har inte vandrat ner i pungen. Denna defekt finns beskriven hos många djurslag. Baggararna är fertila men bör inte användas i avel då defekten anses ärftlig. Testiklarna ska vara lika stora och det finns normalt för testikelstorlek. För små testiklar, testikelhypoplasi, är en annan defekt hos handjur.

Flera typer av missbildningar av inre och yttre könsorgan förekommer, de går ofta under benämningen tvekönhet (hermafroditer). De flesta som har får har någon gång stött på tvekönhet. Vi skiljer på "äkta" hermafroditer, pseudohermafroditer och free martinism. För att reda ut begreppen så har äkta hermafroditer båda hanliga och honliga könskörtlar (dvs äggstockar och testiklar). Pseudohermafroditer har en typ av könskörtlar invärtes och avvikande yttre könsorgan. Ett exempel är testiklar invärtes och förstörd klitoris som gör att de "kissar uppåt" samt baggbeteende. Free martinism innebär att den hanliga tvillingen påverkar den honliga sexuellt så att denne blir steril. Fenomenet är väl känt och är mycket vanligt hos nötkreatur men sällsynt hos får. Lantbrukare med nötkreatur vet att man aldrig ska behålla en kviga som är född tvilling med en tjurkalv.

Lamm utan öga. Foto Siv Svendsen

Missbildningar i huvudet

Det finns flera olika missbildningar i huvudregionen. Vissa anses ärftliga medan andra kan orsakas av toxiner (gifter). Vi vet att jättenysrot (*Veratrum californicum*), som odlas som trädgårdsväxt i Sverige, kan orsaka gomspalt hos lamm om tackan äter av växten i tidig dräktighet. Vid gomspalt har lammen svårt att dia och mjölk kommer ur nosen. Gomspalt är ofta kombinerat med andra defekter. Andra missbildningar i huvudregionen är över- och underbett, avsaknad av käke eller ögon.

Många missbildade lamm – vad gör jag?

Om flera lamm föds missbildade är obduktion viktigt för att försöka utreda orsaken. Tyvärr skickas idag mycket få lamm med missbildningar till obduktion. Fundera på händelser i dräktigheten eller om det finns en gemensam faktor. Vissa smittämnen, exempelvis border disease virus orsakar missbildningar. Inavel ökar förekomst av ärftliga defekter. Om misstanke om ärftlighet betäck med obesläktad bagge nästa gång. Kontakta gärna Fårhälsovården för diskussion och om ni har defekta lamm är vi tacksamma för foton. På så sätt kan vi vidareförmedla information till andra. Sist, men inte minst, fortsätt att registrera missbildningarna i Elitlamm, vi har här en unik möjlighet att lära oss mer!

Andrea Holmström
Fårhälsovården